

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרסב
ערש"ק פרשת ויצא

התאומות שנוצלו עם השבטים

בית זבול דיעקב בפרקמיטא של זבולון

בגדר השכר דשמירת שבת

פרנסה גשמית ופרנסה רוחנית

פתח דבר

בעז"ה.

לקראת שבת קודש פרשת ויצא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרסב), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה. מקרא אני דורש.....

התאומות שנוֹלְדוּ עִם הַשְּׁבָטִים

בין תאומות שמעון ובנימין לתאומות שאר השבטים / החידוש בתאומות בני השפחות
על תאומות בני רחל ולאה / איזה תאומות נולדו גם אליבא דרבי נחמ' / ידייק בלשונות
הכתובים וימצאי מקור לתאומות גם אליבא דר"נ

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ה עמ' 261 ואילך)

ח. פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....

מדוע לא נזכרו האבות באיסור יציאה מא"י? / מדוע אין מערבין שמחה בשמחה?

ט. יינה של תורה.....

בית זבול דיעקב בפרקמטיא דזבולון

התיסדות בית ישראל ב"חרן" דווקא / מדוע רוב בני ישראל אינם "יושבי אהל" /
"דירתו" של השי"ת בזיכרון העניינים הנחותים ביותר דווקא / עיקר כוונת הבריאה היא
בנשמות ישראל והתורה

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 134 ואילך)

יג. פנינים... דרוש ואגדה.....

ה'לילה והחושך שלמ'עלה מאור ויום / מ"עפר הארץ" ל"ופרצת"!

יד. חידושי סוגיות.....

בגדר השכר דשמירת שבת

ידייק בל' הרמב"ם ששכר השומר את השבת כפי כחו הוא יתר על שכר עולם הבא, ויסיק
דכוונתו כאן לשכר בעוה"ז שהוא מעין עולם הבא / עפ"ז יבאר יסוד בהא דהמחלל שבת
בפרהסיא דינו כגוי כיון שקדושת שבת הוא דבר הנוגע לגוף קדושת ישראל

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 125 ואילך)

יח. תורת חיים.....

פרנסה גשמית תלוי' בפרנסה רוחנית

וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּכְנֹד לְלַבֵּשׁ (ויצא כח, כ)

כא. דרכי החסידות.....

ההבדל הוא ב'לאחרי הלימוד'

וַיֵּשְׁבּוּ בְּמָקוֹם הַהוּא "וישכב במקום ההוא" - לשון מיעוט: באותו מקום שכב; אבל י"ד שנים ששמש
בבית עבר לא שכב בלילה, שה' עוסק בתורה (ויצא כח, יא. רש"י)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

התאומות שנוולדו עם השבטים

בין תאומות שמעון ובנימין לתאומות שאר השבטים / החידוש בתאומות בני השפחות על תאומות בני רחל ולאה / איזה תאומות נולדו גם אליבא דרבי נחמי? / ידייק בלשונות הכתובים וימציא מקור לתאומות גם אליבא דר"נ

בפרשתנו מספר הכתוב אודות לידתם של שבטי י-ה, בניו של יעקב אבינו; ולפי המסופר בפרשתנו, היו לו אחד עשר בנים וכת אחת (דינה) – ולקמן (בפ' וישלח) מסופר על לידת בן נוסף, בנימין.

אמנם בהמשך הפרשיות (פ' וישב לו, לה) משמיענו רש"י חידוש גדול (לגבי המפורש בכתוב), והוא – שהיו ליעקב עוד בנות רבות. דלשון הכתוב שם הוא "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו", ורש"י מפרש:

"וכל בנותיו – רבי יהודה אומר: אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום".

[אלא שממשיך רש"י ומביא שלדעת רבי נחמי אינו כן, אלא ב"בנותיו" הכוונה ל"כלותיו". וראה משנ"ת בביאור הפלוגתא והמסתעף – במדור זה בש"פ: וישב תשס"ז; ויחי תשס"ח; ויגש תשס"ט].

וע"פ הידוע גודל הדיוק וכו' בלשון רש"י עד להפליא – יש לדקדק בזה שכפל וכתב "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט" (ולא נקט בקיצור: "עם כל שבט" – וכלשונו בפ' וישלח שנעתק להלן), שנתכוון בזה להדגשה מיוחדת, כדלקמן.

ב. הנה ענין זה של לידת אחיות תאומות מצינו כבר בפ' בראשית, בסיפור לידת קין והבל. נאמר שם (בראשית ד, א-ב): "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין . . . ותוסף ללדת את אחיו את הבל". וברש"י שם: "את קין. את אחיו את הבל – ג' אתים ריבויים הם. מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שתיים".

היינו, שזה שהוסיף הכתוב בסיפור הלידה את התיבה "את" – מורה שהלידה היתה באופן של "ריבוי", בתוספת תאומה; ולכן, בקין שנאמר בלידתו פעם אחת "את" – נולדה תאומה אחת, ואילו בהבל, שנאמרה פעמיים לשון זו – נולדו שתי תאומות.

אמנם, אף שלגבי קין והבל כתב רש"י על לידת האחיות התאומות בסתם, כדבר המוסכם על הכל – הרי בנידון דידן, לגבי האחיות התאומות של השבטים, מדגיש רש"י שהדבר תלוי במחלוקת בין ר' יהודה לר' נחמי'.

והטעם פשוט, משום שבעוד בקין והבל מצינו רמז לדבר בתיבת "את" שבסיפור לידתם, הרי בסיפור לידת השבטים – לא מצינו שום רמז לכך שנולדו עמהם תאומות; ולכן ר' נחמי' אינו מסכים לדברי ר' יהודה, וס"ל שלא היו אחיות כאלו.

אך יוצאים מן הכלל הם שמעון ובנימין – שבהם כן מצינו (בסיפור לידתם) רמז לאחיות תאומות:

בבנימין נאמר (וישלה לה, יז) "ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן", ומפרש רש"י:

"כי גם זה – נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו: עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתירה".

ולכאורה מובן, שאף שנקט רש"י שם כדעת ר"י, והזכיר את זה ש"עם כל שבט נולדה תאומה" (שלכן צ"ל בבנימין שנולדה עמו "תאומה יתירה") – הרי עצם הלימוד מתאים הוא גם לפי ר"נ, וגם הוא יודה לגבי בנימין שהריבוי "כי גם זה" מלמדנו שנולדה עמו תאומה (אם כי לשיטתו נולדה עם בנימין תאומה אחת בלבד).

ואמנם, עצם הלימוד שם הוא רק לפי "מדרש רבותינו" – כי בדרך הפשט מתפרשות התיבות "כי גם זה" באופן אחר ("נוסף לך על יוסף");

ויתירה מזו מצינו בשמעון, ששם מפורש בדברי לאה (פרשתנו כט, לג) – "כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה". ויש לומר, שזה שנקט הכתוב בלשון זו ("ויתן לי גם את זה"), ולא "ויוסיף לי בן" וכיו"ב) הוא כדי להורות שעם שמעון נולדה תאומה.

והיינו, שתאומה זו שנולדה עם שמעון אינה תלוי' במחלוקת ר"י ור"נ, אלא היא אֵיבָא דְכוּלֵי עַלְמָא – מריבוי תיבת "את"; וזה שרש"י לא פירש דבר זה (שמתיבת "את" ילפינן שנולדה תאומה עם שמעון) – י"ל שסומך על מה שכתב כבר בפ' בראשית לגבי קין והבל, ש"אֵתִים רִיבויִים הם, מלמד שנולדה תאומה" (כנ"ל), ולכן אינו צריך לחזור ולפרש את הדבר להדיא לגבי שמעון.

ג. ומעתה יובן לשון רש"י "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט" – להדגיש שכוונתו (של ר' יהודה) היא לכל שבט ממש.

כי:

הי' אפשר לומר שהחידוש ד"אחיות תאומות נולדו" הוא דוקא בבני לאה ורחל, שעכ"פ מצינו רמז בכתוב שילדו תאומות – לגבי לאה מצינו בלידת שמעון ("ויתן לי גם את זה"), ולגבי רחל מצינו בלידת בנימין ("כי גם זה לך בן"); אך בבני בלהה וזלפה, שלא מצינו שום רמז לדבר – לא נאמר שנולדו עמהם תאומות (אפילו לשיטת ר' יהודה). ולזה מדגיש רש"י שאינו כן, אלא "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט" – עם כל אחד מהשבטים ממש, כולל בני בלהה וזלפה.

והיסוד לזה שגם עם בני בלהה וזלפה נולדו תאומות – הוא פשוט:

הנה כאשר הגיע הזמן שיצחק ישא אשה, השביע אברהם את אליעזר "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני" (חיי שרה כד, ג). וכן אמר יצחק ליעקב "לא תקח אשה מבנות כנען" (תולדות כח, א). ועד שאמרה רבקה: "קצתי בחיי מפני בנות חת, אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים" (תולדות כז, מו).

אולם בבני יעקב לא מצינו שהם הלכו מחוץ לארץ כנען כדי לקחת נשים ממקומות אחרים, וכן לא מצינו שהם שלחו שלוחים לצורך זה; יחד עם זה, אי אפשר לומר שהשבטים נשאו בנות כנען, בשעה שהדבר הי' מופרך כל כך אצל האבות. ולכן לומד רבי יהודה, שבהכרח לומר שלשבטים היו אחיות ולהם נישאו.

ומעתה מוכרח הדבר שלכל השבטים נולדו אחיות תאומות, גם לבני בלהה וזלפה – כי דוקא כך יש נשים במספר המתאים לבני יעקב [אך אין הכוונה שכל אחד מבני יעקב נשא את התאומה שנולדה עמו – דהרי אחותו מן האם אסורה אפילו לבני נח, ודוקא אחות מן האב מותרת להם (פרש"י וירא כ, יב) – אלא שכל אחד נשא א' הבנות שנולדו לאם אחרת, כגון: בני לאה נשאו את התאומות שנולדו לרחל, זלפה ובלהה, וכן על זה הדרך (משכיל לדוד לרש"י פ' וישב שם. ועוד)]. וק"ל.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

מדוע אין מערבין שמחה בשמחה?

מלא שבוע זאת

(כמ, כז)

בירושלמי (מ"ק פ"א ה"ז) למדו מפסוק זה הדין ד"אין מערבין שמחה בשמחה", היינו, ששמחת חתונה צריכה להיערך שלא בזמנה של שמחה אחרת.

והקשו על זה (מראה הפנים לירושלמי שם): הרי אין למדין מקודם מתן תורה (ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה ועוד), ואיך למדו מהנהגת יעקב הלכה זו?

ויש לומר כזה:

הכלל שאין למדין מקודם מתן תורה הוא בענינים של הלכות דוקא, משום ש"ניתנה תורה ונתחדשה הלכה" (ב"ב קי, ב). אבל גילוי תכונות נפש האדם – אפשר ללמוד גם מלפני מתן תורה, לפי שבזה אין הבדל בין קודם מתן תורה לאחריתן.

ובנוגע לנדר"ד, הרי בתכונות הנפש יכולות להיות שתי סברות הפכיות:

א. בשעה שאדם שרוי בתנועה ומצב-רוח מסויים, כגון תנועה של שמחה, הרי למרות שהשמחה היא מענין מסויים, הרי זה מסייע גם לשמחה מענין אחר, לפי שזוהי תנועה שוה. ב. בשעה שאדם נמצא בתנועה של שמחה מצד איזו סיבה שהיא, הרי לא זו בלבד ששמחה זו אינה מסייעת לשמחה אחרת, אלא אדרבה, מפריעה לה. דכיון שהסיבות לשמחה שונות הן, הרי הן מבבללות אחת לחברתה.

ועפ"ז יש לבאר, שמהפסוק "מלא שבוע זאת" אין למדים עצם הדין ד"אין מערבין", כי אם אופן תכונות נפש האדם, שבתכונות הנפש מבבללת שמחה אחת את חברתה, וענין זה שפיר אפשר ללמוד מלפני מתן תורה כנ"ל. אלא, שלאחרי שידעינן ששמחה אחת מבבללת את חברתה, הרי ממילא ידעינן גם הדין שאין מערבין שמחה בשמחה, וק"ל.

(עי' לקוטי שיערות ח"א עמ' 66 ואילך)

מדוע לא נזהרו האבות באיסור יציאה מא"י?

ויחלום והנה סולם גו' והנה מלאכי אלקים
עולים ויורדים בו

מלאכים שלווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו
לרקיע, וירדו מלאכי חו"ל ללוותו
(כת, יב, רש"י)

מצינו שהאבות יצאו לחוץ לארץ ולא נשאו בא"י כל ימיהם, ובפשטות ה"ז מפני שאז לא הי' איסור יציאה לחו"ל כי לא נתקדשה עדיין. ויש לעיין, א"כ, מדוע המלאכים "אין יוצאים חו"ל"?

ויש לבאר בפשטות:

בזמן האבות לא הי' שייך איסור יציאה מא"י, מפני שלא נתקדשה החפצא של ארץ ישראל בקדושה מיוחדת, ולא נקבעה הקדושה בגוף הארץ (עכ"פ לדעת רש"י – ראה לקו"ש חט"ו עמ' 201 ואילך, 'מלאכת הקודש' (על פרש"י) פרשתנו כאן).

אך, גם אז הי' לא"י תוכן וענין מיוחד על שאר הארצות, ותמיד הייתה "נחלת ה' מיוחדת לשמו" (ל' הרמב"ן אחרי יח, כה), וארץ ש"חפצי הבורא היו בה, שהרי סולם [דחלום יעקב] שראשו מגיע השמימה הי' קבוע בה" (יראים השלם ס' תיג). אלא, שבזמן האבות לא נקבעה הקדושה בגוף הארץ למטה, ורק בתוכנה הרוחני תמיד הייתה מיוחדת.

ולכן, אף שאצל האבות להיותם דרי מטה לא הי' שייך איסור יציאה מא"י, אך במלאכים שהם דרי מעלה וברואים רוחניים, הרי גם אז הייתה א"י מיוחדת וקדושה, ולכן לא יצאו ממנה.

ובזה יומתק מה שאל יצחק אמר הקב"ה "אל תרד מצרימה" כי "אתה עולה תמימה ואין חו"ל כדאי לך" (תולדות כו, ב וברש"י), דמכיון שהי' "עולה תמימה" ונתעלה כליל לה, הרי הי' בגדר "דרי מעלה", ובמילא לא הייתה חוצה לארץ ראוי לו.

(עי' לקוטי שיערות חכ"ה עמ' 152 ואילך)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

בית זבול דיעקב בפרקמטיא דזבולון

התיסדות בית ישראל ב"חרן" דווקא / מדוע רוב בני ישראל אינם "יושבי אהל"?
/ "דירתו" של השי"ת בזיכוכ העניינים הנחותים ביותר דווקא / עיקר כוונת
הבריאה היא בנשמות ישראל והתורה

כאשר ילדה לאה בן שישי ליעקב, אמרה: "הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים", והיינו שמכיוון ש"יש לי בנים כנגד כל נשיו", הנה בוודאי "מעטה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי". ועל שם כך קראה לאה את שם הילד "זבולון", מלשון "בית זבול" (פרשתנו ל, כ ובפרש"י).

והנה, נודע בשערים אשר שם הנולד "אינם דרך מקרה, או רצון האב ואם לקרותו כך", אלא "הקב"ה הוא הנותן שכל חכמה ודעת בלב אביו ואמו, לקרותו בשם שהוא משורש נשמתו של הבן" (אור תורה להה"מ ממעוריטש בראשית סי"ד. וראה גם ש' הגלגולים הקדמה כג. ש' מארז"ל בסופו. עמה"מ ש"א ספ"ד, ובכ"מ). ונמצא אם כן, שעניינו ומעלתו של זבולון עצמו קשורים עם קביעת "עיקר דירתו" של יעקב אבינו.

והדברים תמוהים לכאורה: עניינו של יעקב הוא עניין התורה, כפי שנאמר "ויעקב איש תם יושב אהלים – אהלו של שם ואהלו של עבר" (תולדות כה, כז ופרש"י), לעומת זאת, שבט זבולון הי' עוסק במסחר, וכפי שנאמר בברכת יעקב לזבולון "זבולון לחוף ימים ישכון – שהי' זבולון עוסק בפרקמטיא" (ויחי מט, יג ופרש"י). ואם כן, איך אפשר לומר שעיקר דירתו וקביעותו של יעקב קשור למעלת זבולון? הכיצד ישכון לימוד התורה של יעקב אצל בעלי העסקים של זבולון דווקא?

התיסדות בית ישראל ב"חרן" דווקא

כאשר מעיינים במהלך ימי חייו של יעקב אבינו, שוב עולה התמיהה האמורה:

בהיות יעקב בבית לבן, לא שהה באהלה של תורה, אלא עבד כפועל ברעיית צאן לבן. ואף על פי כן, דווקא על תקופה זו נאמר (ויצא ל, מג) "ויפרוץ האיש מאוד מאוד", "מאוד" – משמעו למעלה ממדידה והגבלה, ו"ויפרוץ האיש מאוד מאוד" היינו הצלחה מופלגת ובלתי מוגבלת כלל.

והנה ברור שכאשר מציינת התורה את הצלחתו של יעקב, אין כוונתה רק להצלחה גשמית, שהלא חייהם של האבות הקדושים היו אך ורק התמסרות אל רצונו של הקב"ה. ומובן אשר "ויפרוץ האיש מאוד מאוד" מדבר בעיקר אודות הצלחתו הרוחנית העצומה של יעקב.

ואם כן, שוב מצינו אשר עיקר הצלחתו של יעקב, "יושב אהלים" – הייתה דווקא בהיותו פועל עם עניינים ועסקים גשמיים!

הדבר מודגש גם בכך שבבית לבן דווקא העמיד יעקב אחד עשר מן השבטים הקדושים, שהיו כולם בעלי נשמות קדושות. והדבר תמוה מאוד: כיצד זה העמיד יעקב את בית ישראל, דווקא בהיותו פועל בבית לבן?

מדוע רוב בני ישראל אינם "יושבי אהל"?

תכלית בריאת העולם, הוא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז. תניא פל"ו). הקב"ה נתאוה לברוא עניינים גשמיים נחותים, ושבני ישראל יעמלו לזככם ולקדשם, עד אשר תהי' לו ית' "דירה" ומשכן בתוכם. כאשר בני ישראל יקדשו ויזככו את העולם הגשמי כולו, אזי ישכון בו הקב"ה בגלוי, והעולם כולו יהי' "דירה" ומשכן לו ית'.

זוהי מטרת עבודת בני ישראל בכלל, ובפרט בזמן הגלות, שהם עובדים ומזככים את הדברים הגשמיים הנחותים. הם מקיימים מצוות בדברים גשמיים ומקדשים אותם, וגם משאם ומתנם וצרכי גופם נעשים לשם עבודת ה', ובכך מתעלים כל אותם העניינים הגשמיים ומזככים, ונעשים ראויים להיות דירה לו ית'.

זוהי מעלתו המיוחדת של שבט זבולון, שהם עוסקים בפרקמטיא, והרי הם מזככים ומקדשים את העניינים הגשמיים שסוחרים בהם, ובכך ממלאים את תכלית כוונת בריאת העולם. דבר זה נרמז גם בשם "זבולון" – מלשון "בית זבול": בעבודת שבט זבולון מודגש ביותר כיצד הם עושים את העולם ל"בית זבול" שיוכל הקב"ה לשרות בו.

ובזה יימצא גם ביאור נכון לכך שרוב בני ישראל אינם יושבי אהל כי אם בעלי עסק, וכפי שאמרו חז"ל (ברכות לה, ב) "הרבה עשו כר' ישמעאל" ["הנהג בהן מנהג דרך ארץ"] ועלתה בידן, כרשב"י ["מלאכתן נעשית על ידי אחרים] ולא עלתה בידן".

והטעם לכך הוא, כאמור, שעיקר תכלית בריאת העולם הוא בכדי שבני ישראל יקדשו ויזככו את הגשמיות, ותכלית זו מתגשמת דווקא על ידי העיסוק בדברים גשמיים, כאשר

עושים באמצעותם מצוות, ועוסקים בהם לשם שמים ולעבודתו ית'. ומשום כך רוב בני ישראל המה "בעלי עסק" שביכלתם לעבוד עבודה קדושה זו ולהביא את הבריאה לתכליתה.

"דירתו" של השי"ת בזיכוכ העניינים הנחותים ביותר דווקא

ומעתה יובן היטב מדוע זבולון דייקא הוא "עיקר דירתו" של יעקב, וכמו כן מדוע הקים יעקב את בית ישראל דווקא בבית לבן הארמי – בהיותו פועל:

מכיוון שדירתו של הקב"ה היא בדברים הגשמיים שנתקדשו דייקא, על כן גם יעקב, ש"צדיקים דומים לבוראן" (בראשית רבה סז, ח), קשור במיוחד עם עניינו של זבולון, שהוא העסק בפרקמטיא וקידוש וזיכוכ גשמיות העולם.

וכמו כן, יסד יעקב את בית ישראל דווקא בהיותו פועל, כאשר זיכך וקידש את ענייני הגשמיות הנחותים שבבית לבן, כי בתקופה זו הי' יעקב עוסק בהדגשה יתירה בתכלית ומטרת בריאת העולם – שתהי' לו ית' דירה בתחתונים.

והנה, נתבאר בתניא (פ"י) שדירתו של הקב"ה היא בעולם הזה הגשמי דווקא, משום שתאוותו של הקב"ה הייתה שיוכל לשכון גם במקום נחות ביותר לאחר שיתקדש על ידי בני ישראל. והעולם הזה הגשמי הוא "תחתון שאין תחתון למטה ממנו בעניין הסתר אורו ית' וחושך כפול ומכופל, עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא, שהן נגד ה' ממש".

ומובן, שבתוך עולם הזה הגשמי גופא, הנה עיקר השלמת מטרת הבריאה היא כאשר מכשירים לדירה גם את העניינים הנחותים ביותר, ובמקומות של העלם והסתר חזק ביותר על אורו ית'. ועל כן ייסוד בית ישראל הי' דווקא בבית לבן, שהי' בחוץ – "חרון אף של מקום בעולם" (רש"י סוף פר' נח), כי זהו עבודתם של בית ישראל להעלות, לזכך ולקדש גם ה"תחתון" הנחות ביותר – ולכן זהו המקום המתאים לייסד בו את בית ישראל, שיעשו את העולם כולו לדירה ומשכן לו ית'.

עיקר כוונת הבריאה היא בנשמות ישראל והתורה

אמנם, עדיין יש לתמוה: הלא עניינו של יעקב הוא להיות "יושב אהלים" – לימוד התורה. ואם כן, על אף המעלה העצומה שבעבודת זבולון, אין זה מתאים לכאורה שה"בית זבול" של יעקב יושב אהלים, יהי' בענייני "זבולון" – בירור וזיכוכ הגשמיות? ובכדי ליישב תמיהה זו, יש להעמיק במהות עניין "דירה בתחתונים":

עבודתו של זבולון, עבודת בירור וזיכוכ הגשמיות, היא עבודה זמנית. כאשר יבוא משיח צדקנו והעולם כולו כבר יהי' דירה לו ית', כבר לא תהי' שייכת עבודת קידוש וזיכוכ הגשמיות. אז לא יהי' כבר "תחתון" ומנגד על אור הקדושה, ו"לא יהי' עסק כל

העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (סוף משנה תורה להרמב"ם). ואם כן, אין לומר שכוונת הבריאה היא בעצם עניין זיכרון הגשמיות, שהלא אין שייך לומר שדירת הקבע של הקב"ה היא בעבודה עראית וזמנית.

דירתו הקבועה האמתית של הקב"ה היא בבני ישראל ובתורה הקדושה, שהמה דבוקים בבורא ית', ועל כן גם הם נצחיים – התורה היא נצחית ולא תהי' מוחלפת, והיא "עומדת לעד ולעולמי עולמים" (רמב"ם יסודי התורה ריש פ"ט).

אלא שבכדי שתתגלה מעלה זו של נצחיות התורה ובני ישראל, יש צורך בעבודת זיכרון וקידוש הגשמיות; ומשל לדבר זה, הוא מעלת הבעל תשובה על צדיק שלא חטא:

כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ד ה"ז), "אמרו חכמים, מקום שבעלי תשובה עומדין בו, אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו", וזאת לפי שהבעל תשובה כבר "טעם טעם החטא", ואף על פי כן "פירש ממנו וכבש יצרו". ועל כן גבהה מעלת בעלי תשובה מהצדיקים, "מפני שהן כובשין יצרם יותר מהן".

והיינו שלמרות גודל מעלת הצדיק שלא חטא, הרי אין לדעת אם באמת הוא עומד חזק בהתקשרותו בהשי"ת, כי אילו יזדמן לידו ניסיון קשה אין ודאות שיעמוד בו. ולעומת זאת, הרי הבעל תשובה מתנסה כל העת בניסיונות אלו, והוא מכיר את טעם החטא, ומכל מקום עומד חזק בהתקשרותו בהשי"ת.

ומעין זה הוא גם בתכלית כוונת הבריאה:

דירתו של הקב"ה היא התורה וישראל הנצחיים. אמנם, כל זמן שאין לבני ישראל משא ומתן בעניני העולם, הנה אף שעוסקים הם בתורה ועבודת ה', בכל זאת לא באה לידי גילוי תוקף נצחיות התקשרותם באלקים חיים.

ורק כאשר נדרשים בני ישראל להתעסק בעניינים גשמיים ונחותים, והמה מתנסים בניסיונות מתוך העלם והסתור על אור הקדושה; ואף על פי כן גם אז הם עוסקים בתורה, ועושים את הגשמיות לדירה לו ית' – הרי בעבודה זו מתגלה הנצחיות שיש בתורתם ונשמתם, שבכחה לעמוד נגד כל מונע, ואין מה שיעכבה ויפסיקה מעבודת ה'. ואזי שוכן הקב"ה ומתגלה בבני ישראל ובתורה באופן נצחי.

ונמצא, שאכן עבודתם של זבולון, בקידוש וזיכרון הגשמיות, היא מה שהביאה את ענין ה"קביעות" וה"דירה" לעבודת יעקב – יושב אהלים, כי בזה שלמרות שהיו טרודים בענייני עסקיהם, מכל מקום היו לומדים תורה ומקיימים מצוותי' בשלימות, בכך נתגלו הנצחיות והקביעות שבהתקשרות נשמות ישראל בקוב"ה ותורתו.

ומשום כך הי' "בית זבול" של יעקב "יושב אהלים", דווקא בקשר לעבודת זבולון – כי בעבודת זיכרון וקידוש הגשמיות, מתגלה בפועל מעלת נשמות ישראל ותורתם, שהמה נעשים דירה נצחית לבורא ית'.

פנינים

דרוש ואגדה

הלילה והחושך שלמעלה מאור ויום

ויפנע במקום

תקן תפלת ערבית
(כח, יא, רש"י)

בנוגע לסדר התפילות, שחרית מנחה וערבית, מצינו, שלפעמים נמנו בסדר "שחרית מנחה וערבית" (ברכות רפ"ד. ועיין פני יהושע וצל"ח שם, ועוד), וכסדר האבות שאברהם תיקן תפלת שחרית, יצחק תפלת מנחה ויעקב תפלת ערבית (ברכות כו, ב). ולפעמים נמנו התפלות בסדר "ערבית שחרית ומנחה" (ראה תהלים נה, יח הובא בברכות לא, א. וראה כזה במקור הדברים בארוכה).

ויש לבאר את שני הסדרים, שמתאימים הם לשתי בחינות בעבודת ה':

א. העבודה בהעלאת וזיכוך עניני הגוף והדברים הגשמיים, שאין בהם אור אלקי וקדושה ה' אינה נראית בהם, והעבודה היא לזככם ולגלות בהם את אור הקדושה. ב. העבודה בעניני קדושה גופא, לעלות בהם מחיל אל חיל.

והם הם שני הסדרים בתפלות:

ערבית שחרית מנחה – סדר זה מורה על העבודה לגלות קדושה במקום שאין עדיין אור אלקי, ולכן התחלת העבודה היא מ"לילה", כי בתחילת העבודה העולם הוא עדיין במצב של "חושך", ואין הקדושה נראית ונגלית בו; וע"י עבודת האדם באים מ"לילה" ל"יום", שמאירים את החושך, עד שמהפכים את החושך עצמו לאור.

שחרית מנחה ערבית – סדר זה מורה על העבודה בעניני קדושה גופא, ולכן בעבודה זו גם ההתחלה היא ב"יום" ואור, כיון שכל עיסוקו הוא בדברים שהקדושה בהם היא בהתגלות; ואח"כ עולה מחיל אל חיל, להוסיף ולעלות באור הקדושה, עד שעולה ומגיע ל"לילה".

בעבודה זו, לא זו בלבד שה"לילה" הבא לאחר ה"יום" הוא ג"כ ענין של אור וקדושה, אלא עוד זאת, ש"לילה" זה הוא למעלה מאור היום, כי

חושך ולילה זה קאי על אור אלקי נעלה ביותר, אור סתום, הנקרא בשם "חושך" כי הוא למעלה מתפיסת האדם לגמרי. ולכן "ערבית" מגיע אחרי "שחרית ומנחה", כי, ההתחלה היא בענין האור הגלוי, ואח"כ מגיעים לאור נעלה יותר, אור סתום, שלמעלה מגדר הנבראים.

וימתק לפי זה מה שדוקא יעקב אבינו תיקן תפילת ערבית, כי יעקב הוא בחיר שבאבות (ראה ב"ר ר"פ עו).

(נ"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 125 ואילך)

מ"עפר הארץ" ל"ופרצת"!

והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה

כשיגיעו זרעך עד עפר הארץ, אותה שעה 'ופרצת ימה וקדמה'. הווי: 'מקומו מעפר דל' (כח, יד. שמות רבה פכ"ה, ח)

לפי פשוטו נראה, שלפי דברי המדרש, הפסוק "והי' זרעך כעפר הארץ" אינו חלק מהברכה, אלא אדרבה, שכאשר יגיעו בני ישראל למצב שפל כזה אז תחול הברכה של "ופרצת גו".

ויש לבאר על דרך החסידות, ש"והי' זרעך כעפר הארץ" אינו מרמז על ירידה אלא על ענין נעלה:

מבואר באור החיים הק' (פרשתנו כח, יד) שכל הפרשה של "ויצא יעקב מבאר שבע גו" מרמזת לירידת הנשמה ממקור חוצבה להתלבש בתוך גוף גשמי וחומרי, שהיא "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא".

ומבואר בספרים, אשר ירידה זו היא לצורך עלי. שדווקא ע"י כך שהנשמה יורדת להתלבש בגוף ועוסקת עמו לבררו ולזככו, הנה על ידי זה עולה הנשמה לדרגות עליונות יותר מקודם ירידתה בגוף.

וזהו תוכן ברכתו של הקב"ה ליעקב, שדווקא "כשיגיעו זרעך לעפר הארץ", שתרד הנשמה ל"עפר הארץ", להעלות גם את הדרגות הכי תחתונות, הרי היא זוכה לברכת "ופרצת ימה וקדמה גו", שתעלה בלי גבול מעלות. עד שתזכה ל"עלה הפורץ לפניהם" כמובא במדרש (אגדת בראשית ספס"ג) "אמר הקב"ה... יצא פרץ ראשון שהמשיח יוצא ממנו... פרץ זה משיח שנאמר 'עלה הפורץ לפניהם'".

(נ"פ תורת מנחם חכ"ג עמ' 117 ואילך)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

בגדר השכר דשמירת שבת

ידייק בל' הרמב"ם ששכר השומר את השבת כפי כחו הוא יתר על שכר עולם הבא, ויסיק דכוונתו כאן לשכר בעוה"ז שהוא מעין עולם הבא / עפ"ז יבאר יסוד בהא דהמחלל שבת בפרהסיא דינו כגוי כיון שקדושת שבת הוא דבר הנוגע לגוף קדושת ישראל

יל"ע במה ששינה מהש"ס, דהתם אי' "כל המענג את השבת", והוא הוסיף וכ' "כל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו", היינו דאין זה שכר רק על מה שמענג השבת בלבד, כמשמעות הש"ס (ועיי' ב"י או"ח סי' רמב בשם הרי"א דנחלה בלי מצרים הוא מדה כנגד מדה על פיזור מעות בלא שיעור לצורך עונג השבת), אלא על כל מצותי' כהלכתה. ועוד שינה שכ' רק "מפורש בקבלה שכרו בעוה"ז יתר כו'", והשמיט אופן השכר שבש"ס - "נחלה בלי מצרים" דוקא (עיי' ש"ש ב"ש"ס דהיינו אופן מיוחד שמצינו ביעקב דוקא ולא כאברהם וכיצחק כו').

ולכא' משמע דאכן אין כונת הרמב"ם לדרשת הש"ס (שפי' הכתוב בדרך הדרש) אלא לפי' הכתוב בפשטו, וזהו שהדגיש

ב' הרמב"ם סוף הל' שבת "וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעוה"ז יתר על השכר הצפון לעוה"ב שנא' אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר", ונ"ל דעיקר גדול טמן כאן הרמב"ם בחומר מעלת השבת, ושייך למש"כ בריש ההלכה דמחלל שבת בפרהסיא דינו כגוי לכל דבר כו'.

ובהקדמים דבמגדל עוז ציין דמקורו בשבת קיח. (וכ"מ דעת הסמ"ג מ"ע ל) "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנא' אז תתענג . . . נחלת יעקב אביך וגו' . . . כיעקב שכתוב בו [בפרשתנו] ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". וא"כ

גו' על במתי ארץ) והשכר הצפון לעוה"ב (והאכלתיך נחלת יעקב גו', עיי' במפרשי המדרש שם).

איברא דעדיין אין מיושב היטב מה שהוסיף "יתר על השכר הצפון לעוה"ב", כי מאחר דפשיטא לן היסוד שיסד באריכות בהל' תשובה שעיקר השכר הוא בעוה"ב, והחידוש הכא הוא רק שכר עוה"ז, הול"ל "שכרו בעוה"ז" ואנא ידענא שזהו יתר על שכר עוה"ב שבכל מצוה. וגם עצם פי' הנ"ל בדברי הרמב"ם צ"ע כי לפ"ז העיקר חסר מן הספר, דהו"ל להדגיש החילוק בין ב' סוגי השכר, דבעוה"ז הוא בגדר פירות ובעוה"ב הוא בגדר הקן והעיקר כו', ובלשונו לא רמז כלל לחילוק מהותי בין ב' הסוגים. ועוד ועיקר, דבפיהמ"ש ריש פאה כ' דבמנין דברים שפירותיהם בעוה"ז נכנסו רק מצות שבין אדם לחבירו, ולהכי יש מהם תועלת לבנ"א בעוה"ז כו'; והרי שבת ודאי אינה ממצות אלו, וכמפורש ברמב"ם גופי' שם ששבת היא ממצות שבינו ובין הקב"ה כו'. ומעתה דוחק לומר שהרמב"ם הכריע לבסוף בהלכותיו כהמדרש, אחר דלדידי' הוא נגד משנה מפורשת (ועיי' לקו"ש חי"ט ע' 402 ואילך, דהרמב"ם הכריע כסתם משנה זו).

ולא הכי נראה באו"א, דבלי' "יתר על השכר הצפון לעוה"ב" משמיענו חידוש עיקרי בשכר שבת שלא מצינו דוגמתו בשכר כל המצות. דהנה בפ"ט מהל' תשובה ביאר שיש ב' סוגי שכר, (א) תכלית ו"סוף מתן שכרן של מצות" הוא "חיי העוה"ב" (דדוקא חיים רוחניים אלה ראויים להיות התכלית, ולא שכר גשמי,

דשכרו "מפורש", היינו פשט הכתוב [וכן מצינו בכ"מ שהרמב"ם מפרש כתוב לפי פשוטו ולא כדרשו בש"ס וכיו"ב. ועיי' יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות ד]. ולהכי נקט שמירת כל השבת והלכותי', דהא לפי פשוטו הכתוב "אז תתענג גו'" בא כהמשך לפסוק שלפניו "אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך גו'" דמיירי בכוכ"כ דיני השבת (עיי' ברמב"ם לעיל פכ"א הכ"ט, פכ"ד ה"א וה"ה, פ"ל ה"א), וע"ז ממשיך "אז תתענג גו'". ועדיין הא גופא דורש ביאור, למה ראה לנטות מהש"ס לפי הכתוב (רק) לפי פשוטו.

ונ"ל בהקדם הדיוק בלשונו "מפורש בקבלה שכרו בעוה"ז יתר על השכר הצפון לעוה"ב", וצ"ע דהלא כבר השמיענו באריכות בהל' תשובה פ"ח-ט שעיקר שכר המצוות הוא בעוה"ב, וא"כ אמאי הוצרך להדגיש ענין זה כאן ביחוד.

והנה בשמות רבה ספכ"ה אי' במעלת שמירת שבת "ולא עוד אלא כל מה שאתה אוכל בעולם הזה אינו אלא מן הפירות אבל הקרן קיימת לך לעוה"ב שנא' והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר". וביאר ביפ"ת הכוונה, ששבת מכלל דברים שאדם אוכל פירותיהן גם בעוה"ז, ולא נזכר במנין דברים אלו במתני' דריש פאה משום דתנא ושייר. ומעתה י"ל דמדרש זה הוא מקור הרמב"ם כאן, וכוונתו להא דמצוה זו הוי מדברים שאוכלים פירותיהן בעוה"ז, וזהו שרצה לומר "מפורש בקבלה שכרו בעוה"ז יתר על השכר הצפון לעוה"ב שנאמר כו'", היינו שבפסוק אז תתענג גו' נכללו תרי מילי, השכר בעוה"ז (אז תתענג

נקט במעשה הגברא (שעבורו מקבלים השכר) "כל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כו'" (ולא רק "המענג את השבת"), כי כוונתו לתוכן הכללי דשמירת שבת לכל פרטי, וכן סתם "מפורש בקבלה שכרו כו'" (ולא הזכיר שכר מיוחד שבש"ס "נחלה בלי מצרים"), כי מיירי כאן (לא בשכר פרטי, אלא) בחידוש ה**בפ"י** בשכר מצות שבת לגבי שכר שאר המצות, כנ"ל.

ו**י"ף** דלהכי דייק "וכל השומר את השבת כו' ומכבדה ומענגה כפי כחו", דלכאור' לא אשכחן מרומו פרט זה בכתוב, ובהקדים דדוחק לומר שהכוונה ד"כפי כחו" היא **להגביל** החיוב, שאינו חייב יותר מדי (וע"ד לשון הסמ"ג הנ"ל, עיי"ש), דלמאי נפק"מ **כאן** הגבלה זו. ולהכי מסתבר שכוונתו להיפך, לריבויא, שמכניס בזה כל חיי נפשו. ומעתה ית' מקורו לזה, כי הנה הטעם שנתייחדה שבת מכל המצות ששכרה גם בעוה"ז, הוא מפני שעצם השבת (וקדושת שבת) הוי מעין עוה"ב, ראה ברכות נז. (וראה מכילתא תשא לא, יג. ר"ה לא.), והיינו ששכר זה הוא בגדר תוצאה טבעית, שכאשר האדם מתאחד עם השבת, זוכה בדרך **ומי"א** ל"מעין עוה"ב" בעוה"ז. ולכן דייק ששכר זה הוא עי"ז ש"שומר כו' כפי כחו", שבזה מודגש שאדם זה הגיע לשלימות קדושת שבת הרוחנית, הן מצד החפצא דשבת, בכל פרטי מצותה כהלכתה כו', והן מצד הגברא שמכניס בזה כל חיי נפשו, ואזי השבת והאדם מתאחדים ביחוד גמור, **ומי"א** כבר זכה זה ל"מעין עוה"ב".

ו**מנחתה** ית' היטב ההמשך לתחילת

עיי"ש בפ"ח), (ב) יעודים גשמיים, שאינם גוף השכר וכל ענינם הוא רק כדי לאפשר קיום מצות כדבעי בלי טרדות ולהיות פנוי לעסק התורה וקיום הלכותי. ומעתה י"ל דבשבת נתחדש דהשכר בעוה"ז אינו רק מגדר הנ"ל דהסרת המניעה כדי לאפשר הקיום כו', אלא השכר בעוה"ז הוא באותו האופן והגדר דהשכר הצפון לעוה"ב (ולהכי טרח להזכיר עמו גם עוה"ב, ובאופן שלא חילק ביניהם מאומה, כנ"ל), והיינו בגדר שכר ממשי. פי' דאצל השבת זוכה לשכר ותכלית האמיתי דעוה"ב כבר בעוה"ז. ועי' הביא הכתוב אז תתענג גו' דשם הודגש שהשכר בעוה"ז אינו יעודים גשמיים אלא שכר דמעין עוה"ב, וכמפורש "אז תתענג על ה'", והרי הוא הוא ענין עוה"ב, כמבואר בברכות יז. ובארוכה ברמב"ם הל' תשובה רפ"ח דהשכר דעוה"ב היינו ש"נהנין מזיו השכינה".

ו**עפ"הנ"ל** יבואר היטב הטעם שפי' הרמב"ם הכתוב לפי פשוטו, ולא הביא דרשת רז"ל הנ"ל. דבש"ס שם בא המאמר "כל המענג את השבת" בהמשך הסוגיא העוסקת (לא במעלת כללות הענין דשמירת שבת, אלא) במעלות דענינים פרטיים דשבת: "כל המקיים ג' סעודות בשבת ניצול כו'", "כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו", "כל המשמר שבת כהלכתו אפי' עובד ע"ז כו' מוחלין לו", ועוד כיו"ב - ולהכי שפיר הובאה שם דרשה דידן המבארת שכר מסויים ("נחלה בלי מצרים"), על פרט מסויים בשבת ("המענג את השבת"). אבל הרמב"ם הביא כתוב זה בסיום וחותם כל הל' שבת, כי כונתו לענין **בפ"י** במצות שבת. ולכן

כעובד ע"ז וכגוי לכל דבר". ולפי דברינו י"ל דאז הי' מקום לפרש דזה שמחלל שבת בפרהסיא הוא כעובד ע"ז וכגוי לכל דבר, היינו בעונשו, אבל במהותו אין מחלל שבת שווה לעובד ע"ז, ולכן כתב הרמב"ם "ושניהם כגויים לכל דבריהם", שגדר אחד לשניהם, והשבת אף היא נוגעת לעצם קדושת ישראל.

ובהמשך לזה כ' דכשם שהוא בהשלילה, שהמחלל שבת הרי הוא כגוי, כן הוא גם בצד החיוב, ששמירת שבת אינה כדבר נוסף על גדר ישראל שבו, אלא ששייכת לעצם קדושת ישראל (עיי' מכילתא תשא לא, יד), ולכן שכרה הוא מעין עוה"ב, שהרי עוה"ב ענינו נמי גמר גמר ושלמות הקשר ודביקות ישראל בבורא, כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה שם בארוכה שמטעם זה נתאוו ישראל וחכמיהם לעוה"ב כו'.

ההלכה, דז"ל שם "שבת וע"ז כל אחת משתייהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז ושניהם כגויים לכל דבריהם כו'". ולפי דרכנו י"ל דבהלכה זו השמיענו עיקר גדול בגדר מצות שבת, דאינה כשאר מצות התורה שקיומן הוי רק תוספת קדושה, נוסף לעצם קדושת ישראל שבאדם, ובמילא בהעדר קיומן הרי הוא עדיין בכלל ישראל (ורק בגדר "רשעי ישראל"), לא כן הוא, אלא דהוי כמו ע"ז, שנוגע לגוף קדושת ישראל, ולכן המחלל שבת הוא כעוה"ב ושניהם כגויים כו'. ובזה יומתק גם מה שכ' "ושניהם כגויים לכל דבריהם", דלכאור' לא כאן מקום ההלכה שעובד ע"ז הוי כגוי כ"א רק דמחלל שבת בפרהסיא הוי כגוי, והול"ל "הרי הוא

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

פרנסה גשמית תלוי' בפרנסה רוחנית

וַנִּתֵּן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וְכֶגֶד לְלִבִּי

(ויצא, כח, כ)

כדי שיקצבו לו פרנסה למעלה זהו על ידי תורה ומצוות

מה שכתב בהסיכה להעדר ההתעסקות כדבעי מפני טרדות בפרנסה, הרי מבואר בתורת הדא"ח ומובן גם בשכל, אשר בענינים של פרנסה צריך להיות שני חלקים: א) שתהי' הפרנסה מוכנה למעלה. ב) שתומשך למטה מעשרה טפחים בבני חיי ומזוני. וכמבואר בארוכה בכמה מקומות ומהם בקונטרס ומעין מבית ה' יצא.

ואיש האומר שאין לו זמן להתעסק בחלק הראשון כיון שטרוד הוא בהמשכה למטה כו' – אין לזה כל מקום בשכל. וכדי שיקצבו לו הפרנסה למעלה, הרי זה דוקא ע"י התעסקות בענינים של תורה ומצוות.

ולית דין צריך ביאור.

(אגרות קודש ח"י עמ' קלב)

למותר לעוררו אשר באיש הישראלי פרנסה הגשמית קשורה בפרנסה הרוחנית, כי הרי נקראים גוי אחד בארץ, וכפירוש רבנו הזקן אפילו בארץ הגשמית ובענינים הגשמים, שמזה מובן שכלל שיוסיף מצדו בעניני פרנסה רוחנית (שזהו תלוי בו שהכל בידי שמים חוץ

מיראת שמים ובחירה חפשית ניתנה לאיש הישראלי, יתרבה בפרנסה הגשמית (התלוי בנותן התורה ומצוה שהוא דוקא הזן ומפרנס לכל), וכל המוסיף ומוסיף מוסיפין לו.

(אגרות קודש ח"ד עמ' תנד)

ההגדלה בגשמיות תלוי' לכל לראש בהגדלה ברוחניות

כשיעשה ככל התלוי בו בהנוגע לפרנסתו ברוחניות שבידו ובו תלויה, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, יתמלא כל הדרוש לפרנסתו בגשמיות התלוי בהשם יתברך הזן ומפרנס לכל.

(אגרות קודש ח"ז עמ' פח)

נראה גם לעיני בשר, שאחד הצנור והכלים הכי בטוח לענייני פרנסה גשמיית, היא ההתעסקות בענייני פרנסה ברוחניות, ואדרבה – פרנסה גשמית היא בידי שמים, וכנוסח ברכת המזון שהיא מדאורייתא, הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים [אלא שעל האדם לעשות כלים בטבע], משא"כ פרנסה ברוחניות, כולה ביד האדם, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ונאמר ראה נתתי לפניך ותו לא מידי – משא"כ ובחרת, הוא תלוי באדם [אלא שמוסיפין בזה סיוע מלמעלה, הבא לטהר מסייעין אותן].

(אגרות קודש ח"ח עמ' צה)

בודאי מכיר בהזכות הגדול שהצליחו השם יתברך שפרנסתו הגשמית תהי' בבת אחת באותו ענין דפרנסתו ברוחניות ובמילא מובן אשר כשם שמשתדל בהגדלת הפרנסה בגשמיות על אחת כמה וכמה שצריך להשתדל בהגדלת הפרנסה ברוחניות הן מצד שרוחניות גדולה ומעולה מגשמיות ועוד זאת שההגדלה בגשמיות תלוי לכל לראש בהגדלה ברוחניות.

(אגרות קודש ח"ח עמ' שמג)

מחפשים מה לתקן בעסק, ולא מה הנדרש תיקון בתורה ומצות

קבלתי מכתבו בו כותב על דבר המצב בעסק והחיכוכים בינו ובין ... בעסק...

בפרט זה עלי להוסיף, שרואים במוחש שההתרגזות בענייני עולם, לא רק שאינו מועיל אלא עוד מקלקל, ובפרט בהיחס שבין אחד לחבירו שכשהאחד מתרגז, מתרגז גם השני, ובשעת התגלות מדות הנה מכהה מוחין ושכל, ואחר כך תופסים שלא היו צריכים לומר מה שאמרו, ונוסף על כל זה העדר השלום זה גם לא 'בריא' לעסק ולפעמים הן בגשמי[ות] והן ברוחניות,

וכאשר יפעול בעצמו להיות יותר במוחין ומעט במדות, הנה בדרך ממילא יתגלו דרכים איך להעמיד העסק ותהי' גם העבודה בהעסק כדבעי למהוי.

אחד מהטענ[ו]יות שרואים אצל אברכים, שמחלקים העולם הגשמי מן הרוחני (שבדקות דדקות הוא ענין היפך האמונה, דאמונת ה' אחד ושמו אחד הן בגשמיות והן ברוחניות) במילא נראה להם שאם העסק אינו כדבעי, צריך לחפש רק לתקן בנוגע להעסק עצמו, ואין חושבים אולי זה מפני שצריך למלאות מה בעניני תורה ומצות, שהם צנור לפרנסה, וכאשר יהי' חזק בשמירת שלשת השיעורים השווים לכל נפש, בחומש תהלים תניא, הידועים, וגם בקביעות עתים לתורה נוסף על הנ"ל, בנגלה ובחסידות, הנה אז גם גשמיות העסק יהי' הלך וטוב ובשמחה.

(תרגום מאגרות קודש חי' עמ' לו-ז)

"חיי צער תחי'" - יקויים ברוחניות, ענוה ושפלות

ויהי רצון אשר השם יתברך בורא עולם ומנהיגו ירחיב פרנסתו בגשמיות ובטח מצדו הוא ירחיב פרנסתו ברוחניות, זאת אומרת ההשתדלות בהחזקת היהדות והפצתה, ודבר משתנו, כך היא דרכה של תורה וכו' וחיי צער תחי' כו' יקויים זה על ידי צער ברוחניות זאת אומרת קיום ההוראה ונפשי כעפר לכל תהיה, שמצטער מתוך היותו ענו ושפל וכמאמר המשנה מאד מאד הוה שפל רוח.

(אגרות קודש חי' עמ' קעה)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

ההבדל הוא ב'לאחרי הלימוד'

החילוק הי' לאחר הלימוד, כאשר הלכנו מלימוד השיעור אצל הדוד ר' זעמעלע הצדיק, היינו מרוממים בעיני עצמנו, ברוך השם יודעים אנו עוד פלפול גאוני ועוד חידושי תורה גאוניים. אבל כאשר הלכנו משיעור אצל הרבי, היינו שבורים בעיני עצמנו מכך שאין לנו כל השגה במאור שבתורה, ומהגסות האישית שלא מרגישים את נותן התורה.

וישכב במקום ההוא

"וישכב במקום ההוא" - לשון מיעוט: באותו מקום שכב;

אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שה' עוסק בתורה

(ויצא כח, יא. רש"י)

לימוד התורה נוגע בנפש האדם ממש

מאתו לא התקבל [עד המכתב ששלח כעת] שום ידיעה מה שציער אותי במאד, האם ככה נבלע בעיני מסחר וקניין עד כי אין לו אף שעה קלה לכתוב מכתב להודיע מהנעשה אתו.

וביותר מה שציער אותי, ומצער אותי במאד מאד, אשר אם כי טרוד ומוטרד שאין לו זמן גם לכתוב מכתב פעם באיזה חדשים, אם כן מה נעשה עם קביעת עתים לתורה אצלו בחול ובשבת קודש, ויום טוב, אשר צערי זה מכריח אותי לכתוב אליו.

לא אפונה כי יודע הוא אשר הלכה מפורטת וחמורה מאד כי כל אחד ואחד מישראל, בין עשיר בדעה ובין עני בדעה, בין עסוק במסחר וקניין ובין פנוי מעסקיו, בין בריא ובין ח"ו חלוש, מחוייב בלימוד התורה, בכל יום ויום בלי שום תירוץ בעולם כלל וכלל, כפי שכתב מורינו נ"ע בהלכות תלמוד תורה.

חיוב זה דלימוד התורה מלבד שהוא מצוה דאורייתא כמ"ש הרמב"ם דבתלמוד תורה יש שני מצות, ראשונה ללמוד התורה, שני' לכבד לומדי' ויודעי', הרי דלימוד התורה היא מצוה דאורייתא, הנה מלבד זאת הרי לימוד התורה נוגע בנפש האדם ממש ובנפשות אנשי ביתו וקיום ביתו.

תבלין לימוד החסידות נותן לאדם טעם לשבח

דכאשר האדם לומד התורה הוא עומד על איזה גובה ויש לו תעודה ומטרה בחיים, הוא יודע לשם מה הוא חי, ויש לו ענין בחיים, ומיום ליום עולה בידיעת התורה וביראת שמים.

ובפרט מי אשר בשיעורי לימודיו הוא קובע לו גם לימוד החסידות איזה זמן בכל יום, או פעם בשתי ימים או פעמיים בשבוע, הרי תבלין זה נותן לו טעם לשבח הן בגוף ועצם לימוד התורה אשר בעת לימודו אינו אצלו כלימוד ענין שכלי בלבד אלא יודע ומרגיש אשר זהו חכמתו של הקב"ה, והן בפעולתה לקיים את דיני התורה ביראת שמים.

זאת אומרת אשר לימוד החסידות, גם מעט, היא פועלת הבהקת המאור של תורה, שהמאור שבתורה הנגלית מאיר לו בכלל באופן אחר לגמרי, זהו אור אחר לחלוטין.

ההבדל הוא ב'לאחרי הלימוד'

בשנת תר"ה ביומי דחנוכה הזדמנו בליובאוויטש החסידים הגאונים המפורסמים הצדיקים הרב ר' אייזיק מהאמיל, הרב ר' הלל מפאריטש, הרב ר' אייזיק מוויטעבסק נשמתם עדן, ובאחד התועדות שהי' ביניהם הסתובבו הדברים על אודות ראשית התקרבותם של השלשה גאונים הנזכרים אל עדת החסידים.

כל אחד ואחד מהשלשה הנזכרים סיפר בארוכה העילות והסיבות אשר סיבב עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות אופן קירובם אל עדת החסידים כפי האמור בהרשימה.

הגאונים החסידים ר"א מהאמיל, והר"ה מפאריטש, היו גם אבותם מבני החסידים, אמנם הגאון החסיד הר"א מוויטעבסק הי' מבעלי היחס בעדת המנגדים.

באחת הנסיעות שהי' רבינו - הזקן - נ"ע במינסק, הי' הוא - הר"א - מאותם האברכים העילים שהתדבקו בהוד כ"ק רבנו והלך אחריו לליאזנא, ונהי' לחסיד נלהב.

החסיד הגאון ר"א מהאמיל שואל את החסיד הגאון הר"א מוויטעבסק, מהו החילוק בין התורה שלמדתם אצל הגאון ר' זעמעלע הצדיק לבין התורה שלמדתם אצל הרבי בליאזנא.

הר"א מוויטעבסק: לבד שהיה חילוק בעצם הלימוד, הרבי עם שכלו הבהיר והגאוני,

פתח את העינים כיצד ללמוד, הרי שעיקר החילוק הי' יותר בלאחר הלימוד.

והתחיל לבכות בבכי' עצומה, באומרו רק תיבות אלו אי רבי, אי רבי, שחזר על זה כמה וכמה פעמים בזעקה חרישית, מעומק פנימיות נקודת לבבו, מה שעשה רושם אדיר על כל המסובים.

הר"א מהאמיל: במה הי' החילוק לאחר הלימוד.

הר"א מוויטעבסק עודנו מתמוגג בדמעותיו ובגניחותיו, וכשהרגיע במעט, ממשיך דיבורו בקול רועד מהתרגשות פנימי ומבכי' לבבי.

החילוק הי' לאחר הלימוד, כאשר הלכנו מלימוד השיעור אצל הדוד ר' זעמעלע הצדיק, היינו מרוממים בעיני עצמנו, ברוך השם יודעים אנו עוד פלפול גאוני ועוד חידושי תורה גאוניים. אבל כאשר הלכנו משיעור אצל הרבי, היינו שבורים בעיני עצמנו מכך שאין לנו כל השגה במאור שבתורה, ומהגסות האישית שלא מרגישים את נותן התורה ברוך הוא.

הסיפור הזה מעיד שחסידות מאירה יותר את המאור שבתורה, שהמאור שבתורה חודר בפנימיות מוחו ופנימיות לבו, ומאיר את החשך שלו.

בכל אדם יש האור והחשך הפרטי שלו, מה שאין אדם יודע מה בלבו של חברו, ואיזה דבר מעיק אותו ומיצר לו, כי דעות בני אדם שונות המה, הנה המאור שבתורה מאיר את החשך שלו ומעמידו על הגובה הראוי לו.

(אגרות קודש ח"ד עמ' תכא ואילך)

